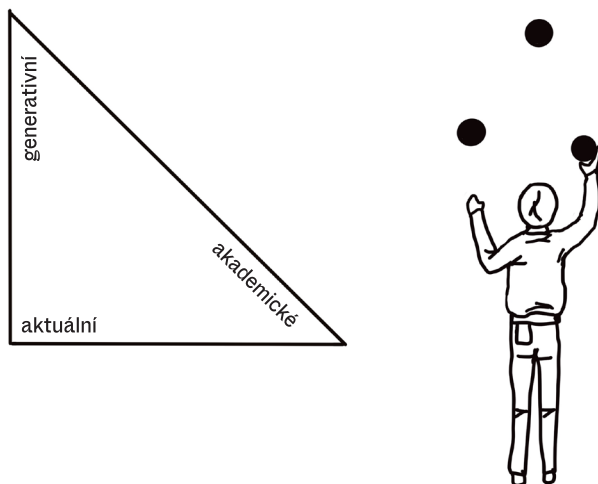

IRA SHOR: EMPOWERING EDUCATION. CRITICAL TEACHING FOR SOCIAL CHANGE, 1992. KAPITOLA 3

TŘI CESTY KE KRITICKÉMU MYŠLENÍ: GENERATIVNÍ,
AKTUÁLNÍ A AKADEMICKÁ TÉMATA
METODICKÝ VÝTAH Z TEXTU PRO PRAXI VYUČUJÍCÍCH

ilustrace: Eva Kořátková

Rozlišení generativních, aktuálních a akademických témat nám může pomoci při hledání cesty, jak smysluplně naplnit obsahy vyučovaných předmětů a pracovat s přístupem nastolování problému (*problem posing*). Ať už jdu cestou aktuálních, nebo akademických témat, vždy hledám generativní základ tématu, který vzejde ze zájmu studujících. Tento text nabízí rozlišení jednotlivých přístupů a myšlenek k aplikaci.

Generativní témata

- Jsou tématy každodennosti, základem kritické pedagogiky je to, co studující již znají, prožívají a o čem mluví.
- Vyrůstají z kultury studujících a zachycují problematické podmínky každodenního života, které jsou užitečné k vzbuzení kritické diskuze.
- Generují zájem, vášně a energii, probouzejí z apatie, která plyne z pocitu nemožnosti ovlivnit vlastní život i svět kolem sebe.
- Dle P. Freireho „jsou protknuta emocemi a významem a vyjadřují úzkost, strachy, požadavky a sny dané skupiny“. S tím je třeba počítat, protože lidé budou aktivně řešit otázky a problémy, ke kterým cítí silné emoce.
- Budou se opakovaně objevovat v příbězích a v tom, co studující sdílejí.
- Nacházíme je v situacích, kde se kříží osobní životy se společností. Vycházejí ze zkušeností, jako je účast ve volbách, práce, bydlení či komunitní aktivity, a vytvářejí tak na studující orientovaný základ pro nastolování problému (*problem posing*).

Aktuální témata

- Lokálně či globálně důležité společenské otázky, které nejsou odvozeny ze studentské konverzace, přináší je vyučující.

- Zvou studující do oblasti, která je ignorovaná nebo je pokrývána nekriticky standardním kurikulem a médií. Posilují politickou diverzitu kurikula.
- Nabízejí alternativní kontakt se společností a aktuálním děním, příležitost posouvat hranice vědění v každodenním životě.
- Jsou vhodná tehdy, pokud se vztahují k ostatní práci ve třídě, pokud jsou uvedena jako základ pro studentskou spolupráci a souvisí se zkušenostmi studujících a učivem.
- Je odpovědností vyučujících tato témata přinášet. Vyučující má právo otevřít aktuální téma, protože je přemýšlejícím občanem nebo občankou, profesionálním vzdělavatelem či vzdělavatelkou, člověkem s morální integritou a svobodou mluvit s druhými o aktuálních otázkách.
- Aby bylo téma kritické a demokratické, nesmí být uvedeno jako izolované cvičení nebo nenapadnutelný výklad vyučujících. Vyučující přináší téma s vědomím toho, že jej studující mohou odmítnout.
- Příklady aktuálních témat: gentrifikace, nezaměstnanost v důsledku stěhování korporací za levnou pracovní silou, obchod se zbraněmi, diskriminace na základě pohlaví, rasy, věku, společenského postavení...).

Akademická témata neboli „učivo“

- Přináší je vyučující, vycházejí z toho, co je považováno za nutný „obecný přehled“, z formálního vědění a poznatků dosažených experty ve specializovaných oborech.
- Jejich výběr určují oficiální kurikula (RVP, ŠVP).
- Lze s nimi pracovat tak, že studujícím je představeno, co se v daném oboru mohou učit, studenti a studentky pak objevují a rozvíjí konkrétní témata v oblasti, ve které se chtějí učit a rozvíjet.
- Příklad úvodních otázek: *Co je biologie? Co už o biologii víte? Jak se projevuje ve vašem životě? Jaké otázky vás zajímají?*

Učivo patří do kritické třídy:

- pokud není prezentováno jako fakt a doktrína k absorbování bez otázek
- dokud je vědění kritizováno a vyrovnáváno multikulturní perspektivou
- pokud jsou oceňována témata a jazyk studujících
- pokud studující mohou téma odmítnout

Být kritický v demokratickém kurikulu znamená:

- spojovat individualitu studujících s širšími historickými a společenskými tématy
- povzbudit studující ke zkoumání vztahu jejich zkušenosti k akademickému vědění, moci a nerovnosti ve společnosti
- přistupovat k získávané moudrosti/znalosti/vědění a statu quo s otázkami

Kritické otázky k předmětu:

- Je kurikulum v rovnováze, je multikulturní?
- Dává stejnou pozornost ženám i mužům, minoritám, neelitním skupinám?
- Není kurikulum tradičně eurocentické a orientované na muže?

Historie a literatura

- Co je to historie?
- Jaká historie je pro vás nejdůležitější?
- Čí historie a literatura je učena, čí je ignorována?
- Jaké skupiny jsou zahrnuté a jaké vynechané?
- Z čího pohledu je minulost a přítomnost zkoumána?
- Jaká témata jsou zdůrazňována a jaká ne?
- Velká témata, o nichž může být diskutováno v každé éře: migrace, industrializace, kolonizace, demokracie, revoluce, nespravedlnost

Přírodopis/Biologie

- Zkoumají hodiny biochemii studentských životů, jako nutriční hodnota školního oběda nebo potenciální toxin ve vzduchu, vodě, zemi, nebo je učí jen abstraktní fotosyntézu?

Matematika

- Co je matematika? Co je dělení, násobení, sčítání, odčítání?
- Napadají vás příklady lidí, o kterých víte, že matematiku používají?
- Jakou matematiku vidíte fungovat doma, v televizi, v novinách?
- Kdo v naší společnosti používá matematiku a za jakým účelem?

Hudební/Výtvarná výchova

Zeměpis
